

U SVIJETU TEKSTOVA

(Sven Adam Ewin. 2015. *Zmijski car*. Izabrao i priredio: Josip Užarević.
Zagreb: Matica hrvatska)

Koliko god si povremeno laskali da nam je književnost raskošna, prepuna uzbudljivih tekstova, važnih pisaca i velikih događaja, zahtjevniji će se čitatelj nerijetko morati ozbiljno pomučiti prije nego u tekućoj produkciji pronade štivo u kojemu će doista uživati. Iznimnost je, sama riječ to govori, iznimka a ne pravilo.

Ipak hrvatsko je pjesništvo odnedavno bogatije za jednu intrigantnu knjigu. Riječ je o *Zmijskom caru* Svena Adama Ewina. Rekao bih da je ta zbirka književni događaj, da predstavlja poetički domišljen, izgrađen i snažan lirski glas. Poklonici poezije već se neko vrijeme zabavljaju pitanjem tko se krije iza pseudonima Sven Adam Ewin. Izvjesno je da se autor redovito pojavljuje na internetu, da dosta piše, da ima Facebook profil na kojemu je uz svoje ime stavio fotografiju Walta Whitmana, gdjekad čak daje i intervju u kojima na pitanje o svome identitetu redovito odgovara »Nikada neću otkriti tko sam!«. Čitatelji, kritičari i pjesnici nagađaju o njegovim godinama, regionalnoj pripadnosti, interesima. Pročitao sam ili čuo pretpostavke da bi Sven Adam Ewin mogao biti vremešni Slavonac, ali i čovjek u najboljim godinama, da je porijeklom iz Strizivojne ili Đakova, da je mudri seljak, poznati pjesnik, povjesničar, žena, samozatajni knjižničar, lucidni profe-

sor književnosti itd. Lirski subjekt *Zmijskog cara* u zadnjoj pjesmi zbirke »Umjesto bilješke o piscu (2)« huncutski poručuje:

*Netko konačno reći mora:
Čitajte pjesmu, ne autora!
Pa kličem, dok u sjenu padam:
Nek' živi pjesma, a ne Sven Adam.*

Roland Barthes bi vjerojatno zadovoljno trljao ruke – njegov esej »Smrt autora« dobio je novu neočekivanu potporu. Dapače, uz teorijske implikacije Barthesova eseja, tajnoviti je pjesnik svojim nepotpisivanjem otvorio još jednu temu – u kojoj mjeri ime autora određuje javni status teksta u kulturama kakva je hrvatska. Lako bi se naime već površnom analizom recepcije tekstova potvrđenih ili kanoniziranih autora dalo pokazati da je stečeni status pisca nerijetko barem jednako važan kao i kvaliteta novoga teksta.

Zbirka *Zmijski car* sadrži 91 pjesmu razvrstanu u osam obrojčenih ciklusa. Načelno se u njoj mogu izdvajati sljedeći tematsko-motivski krugovi: pisanje pjesama, soneti o sonetima, ljubavne i erotske pjesme, obiteljska svakodnevica, znanost i mišljenje, biblijske i vjerske teme, bolest, smrt te stihovane bilješke o pjesniku i njegovu pjesništvu. Priređivač i pogovarač knjige Josip Užarević podvlači da Ewinova »lirska raspoloženja idu od ironije do tragedije (i obratno), od totalne skepse do svojevrstne megalomanije, od vjere do bezvjerja, od svetosti do svetogrđa, od lascivnosti do profinjene duhovnosti, od predokusa raja do nepatvorenih paklenskih iskustava«.

Ključna su obilježja Ewinove lirike eruditnost, dijalogičnost, parafrastičnost, autoreferencijalnost i tehnička bespriječnost. Njegova zbirka otkriva autora koji posjeduje raznolika znanja i zavidne uvide u različita područja života i mišljenja. Za pojedine pjesme

povode nalazi u teologiji, filozofiji, psihoanalizi, geologiji, astronomiji, medicini, teorijskoj fizici i sl. Međutim, iako spominje bijelu lavu, moho-sloj, Božju česticu ili bozone, on ne pada u iskušenje versificiranja i »liriziranja« znanstvenih spoznaja ili otkrića – takvi i slični podaci mamci su kojima se uspostavljaju prečice između različitih tipova iskustava i diskurza, uporišta pjesnikova ludizma i njegove neukrotive imaginacije. Erudicija omogućuje pjesniku da čitatelja stalno iznenađuje novim semantičkim »punjenjima«.

Pojmom dijalogičnost mogu se obuhvatiti barem dvije odlike stila Svena Adama Ewina – izrazita intertekstualnost te potreba tog autora da tekst pjesme organizira kao razgovor subjekta i lirskoga Ti. Naš je pjesnik pasionirani čitatelj. Zbirka *Zmijski car* krcata je citatima, aluzijama i referencama. Među inim Ewinovi su sugovornici Kamov, Cesarić, Shakespeare, Matoš, Dizdar, Mihalić, Valent, S. Andrić, T. Maroević, L. M. Lederman, apostol Pavao, Jesenjin, B. Miljković, I. Lalić, Paljetak, Nazor, Slamnig i Tadijanović. Ewinov se subjekt suvereno kreće u svijetu tekstova, spretno brodi između tuđih stihova i rečenica, naočigled uživa u njihovu podražavanju i propitivanju njihove moći u drukčijim percepcijskim i govornim kontekstima. Dio tekstova u zbirci nalikuje zapravo stilskim vježbama koje su rezultat domišljatog i umješnog tretiranja lektire. Dapače jedna se pjesma i zove »Stilska vježba«. Ona urnebesno raspisuje Nazorovu pjesmu »Cvrčak« – evokacija je višeslojna, ostvaruje se citiranjem Nazorovih stihova, pretvaranjem Postira i Brača, otočkih lokaliteta i biljaka u predmet opjevavanja, pseudointimizacijom s prethodnikom (*rani Vlade*), usputnim asocijacijama na popularnu kulturu te opsesivnim vježbanjem onomatopeje. Sama pjesma varira između dosjetke i ludičnog komentara, a ton joj se kreće između humora i ironije. U ilustraciju navodim fragment pjesme:

*Gori kamen. Gori stamen. Gori sol.
Gore brda. Gori dol.
Gori Bol.
Gore stine i kupine i vržine i pržine.
Gori drač.
Gori Brač.
Gore gore gore gore.
Nego dolje.
Tonka, reci cvrčak!
Tonka, reci smrčak!
Reci hrčak, reci grčak,
reci trčak!
Hrčak brče usred grma.
Grčak grče navrh trna.
Trčak trče preko srče,
A na čvoru crne smrče...*

Zamišljam Svena Adama Ewina kako se polako, sladostrasno i obješenjački kreće između polica dobro popunjene biblioteke. Kao u dječjim igrama, vreba iz zasjede i čeka priliku da poentira. Kada zastane i dohvati knjigu, začudni dijalog počinje – čitani tekst ras-paljuje njegovu imaginaciju i novi je tekst na vidiku. Pjesnik se iz-vrsno snalazi u svijetu tekstova – zadovoljan je, replike su mu brze, okretne i duhovite. Za Ewina replicirati najčešće znači parafr-azirati, i to ludički – ciljani se tekst »oslovljava«, mijenja, izvrće se njegov smisao, osporava ga se ili osuvremenjuje. Primjerice pjesma posvećena A. G. Matošu zove se »Utjeha pjesme« (nedvosmislena aluzija na antologijsku »Utjehu kose«), izvedena je u formi soneta, u završnoj tercini Ewin Matoša oslovljava s Rabbi (učitelj) pred-stavljajući se tako njegovim ćudljivim učenicom te istovremeno podsjećajući na Matoševu humoresku »Discipulus« i polemiku s Ujevićem u kojoj je Rabbi ispisao svoje najiskričavije polemičke

rečenice. Pjesma »Spomenik« parafraza je pjesme »Moj grob« I. G. Kovačića, s tim da joj je smisao potpuno izokrenut – Goranovoj želji da mu grob bude na nepoznatu i nepristupačnu mjestu do kojega se probiti može samo prijatelj drag, Ewin replicira željom da do njegova spomenika vodi asfaltiran drum tako da ga svaki namjernik može obići. U pjesmi »Wikipedija« Ewinov subjekt preuzima ritam, rimu i humornu intonaciju Slamnigove »Barbare«, ali namjera mu je samo dobaciti oprostajno *zbogom* famoznoj lađi zamamnih ženskih atributa:

*Ne palim svijeću svetome Niki,
Ja samo kliknem svoju Wiki.
Ona me nježno primi za ruku
I odvede me... pravo u luku!!!*

Ewinove su parafraze slojevite i intrigantne. Pokreću ih humor, geg i dosjetka. Gdjekad se odvijaju u nekoliko pjesama. U zbirci je vjerojatno najrazvedenija parafrastična komunikacija s Makom Dizdarom i njegovim *Kamenim spavačem*. Ta se komunikacija odvija u dvije pjesme – prva je naslovljena »Parafraza«, a druga »Valja nama preko rijeke«. U prvoj naš pjesnik slijedi neke od uporišnih elemenata Dizdarove »Modre rijeke«, slijedi njezinu strukturu, logiku nabiranja, leoninsku rimu, poentu. Na koncu pjesmu pretvara u dosjetku, jer se – »Iza vode i izvora,/ Iza tora i obora,/ Iza bora i omora,/ Iza jedno cijelo osam,/ Iza osam cijelih devet,/ Iza dijeta, čeljadeta,/ iza pseta i kučeta« – ne krije modra rijeka nego kaplja rose. U pjesmi »Valja nama preko rijeke« Ewin naslovom referira na istu Dizdarovu pjesmu, a u samom tekstu najviše citira i dijalogizira sa »Zapisom o zemlji«.

Sven Adam Ewin iznimno je osviješten autor. Stječe se dojam da u svakom trenutku zna što čini, kako i čime to postiže te kakve učin-

ke pritom izaziva. Već sam spomenuo da je pjesmu koja nalikuje stilskoj vježbi naslovio »Stilska vježba«, a pjesmu koja se dobrim dijelom iscrpljuje u parafraziranju – »Parafraza«. Jedan je stihotvor (ponekad je prikladno rabiti upravo tu riječ) posvetio slavenskoj antitezi, a drugi opkoračenjima u poeziji Luke Paljetka. Autoreferencijalnost je vjerojatno najistaknutije obilježje Ewinove lirike. On se neprestano bavi pisanjem, komentira tehnike, postupke, kodove i oblike koje rabi, govornik učestalo upućuje na karakteristike svoga govora. Već u prvoj pjesmi zbirke (»Kako pišem«) pisanje je prisposobio gradnji – pjesnik pritiska i utiskuje riječi, nabacuje rijetku žbuku, neke riječi otpadaju, ali ostaje otisak... Kasnije je poeziju predočio kao slatko ropstvo, kao djelo kojim upravlja Gospodin, kao postupak kroćenja glasa itd. U tekstu »Pjesni nepokorne« Ewin pristaje uz misao s kojom su se suočavali mnogi – da je pjesma njegov, a ne on njezin gospodar, da je s jedne strane riječ o traganju za istinom, a s druge o svojevrsnom sotonskom činu. Budući da nije gospodar pjesme, pjesnikov je usud samo pisanje, a ne konačna spoznaja:

*Ja pišem pjesme jednu za drugom,
Nižem stihove strofu po strofu.
Padam sve niže spiralnim krugom,
Iz katastrofe u katastrofu.*

*Ne: napisati, nego: »pisati!«
(Cilj mi je dakle postao sredstvom!)
Već spreman na se i kidisati,
Jer živim začaran tim prokletstvom.
(Pjesni nepokorne)*

U drugom ciklusu, sastavljenom isključivo od soneta, pisanje soneta postaje glavna tema. O tome zorno svjedoče već naslovi: »Muke po sonetu«, »Dobro ugođen sonet«, »Loše ugođen sonet«, »Sonetu

ne pakirati«, »Sonet o obgrljenoj rimi«, »Sonetsko šegrtovanje« i sl. Naš pjesnik ima rijedak dar: pišući iskošenu stihovanu poetičku raspravu, problematizirajući izazove samog procesa pisanja, on uspijeva do kraja vladati temom i tekstom, biti intrigantan i elegantan, pokazati da umije stvarati sonete primjerene našem dobu i interesima, a ne samo nostalgične posvete obliku koji pripada prošlosti. U završnom ciklusu Ewinov je lirski subjekt usredotočen na sama sebe. Predstavlja se među inim »kaznom za istočni grijeh«, »stijenom koja bi htjela u se«, Ciganinom koji »svira po instinktu«, »alfa-slonicom« koja sebe obožava, narcisom, starimalim djetetom koje se kreće između Kremlja i Staroga Rima, koje je »čas u podzemlju,/ A čas u oblacima«, na koncu se pojavljuje kao zmijski car koji zaskače, truje i uništava pjesmu po pjesmu. Budući da se poistovjećivanje lirskoga subjekta sa zmijskim carom probilo do naslova knjige, za trenutak ću iskoračiti u područje zoologije: zmijski car je zapravo udav koji ubija plijen davljenjem – imun je na otrov drugih zmija, dobro pliva, odličan je lovac, živi na raznim stranama, aktivan je danju i noću... Shvatimo li taj opis metaforički, brzo ćemo uvidjeti da on veoma sugestivno naznačuje ponašanje, kretanje i karakter Ewinova lirskog protagonista.

Pjesme Svena Adama Ewina u tehničkom su smislu besprijeekorne. Taj autor podjednako vješto vlada vezanim i slobodnim stihom, kanoniziranim i prigodnim lirskim oblicima, klasičnom temom i efemernim opažajem. Umješno, dapače artistički atraktivno rabi brojne figure (najprisutnije su figure dikcije, pa apostrofa, prozopopeja, aluzija, paradoks, opkoračenje itd.). Njegov je glas u recentnome hrvatskom pjesništvu naglašeno drukčiji od postojećih. Spojivši nesvakidašnju erudiciju, zavidno umijeće vođenja pjesme i profinjeno angažirano svjedočenje o trenutku u kojemu živimo Ewin nas podsjeća da se u istinskoj poeziji jezik i svijet iznova

rađaju. Čini se da piše lako i puno – nakon zbirke na internetskim portalima i društvenim mrežama tiskao je desetke novih pjesama. Nadam se da neće upasti u zamku parafraziranja samoga sebe. Bilo kako bilo *Zmijski car* je odlična zbirka. Ima u njoj neke starinske vjere u važnost poezije (sa svime što ta vjera pretpostavlja), patosa koji je nekoć pratio pisanje stihova. Napokon sviđa mi se što se autor potpisuje pseudonimom. Ta se odluka može uz ostalo tumačiti i kao elegantno bačena rukavica u lice našoj sredini ili, kako bi Krleža rekao, našoj književnoj krčmi. Samo da u budućnosti pseudonim ne postane glavna preokupacija i pjesniku i čitateljima.

(*Vijenac* br. 556, 24. lipnja 2015)